

Tarptautinis standartinis bibliografinis aprašas

Osvaldas JANONIS

Vilniaus universiteto Knygotyros katedra, Saulėtekio al. 9, 2054 Vilnius, el. paštas: janonis@kvb.lt

Plečiantis tarptautiniam bendradarbiavimui, kuriant tarptautines informacijos programas, suvokta, kad bibliografijai, kaip ir kitoms veiklos sritims, būtina tarptautinė unifikacija. Bibliografijos procesų kompiuterizavimas ypač išakmiai pareikalavo unifikuoti klasifikavimo, dalykinimo principus, formatus, technines priemones ir t.t. Tarptautinė unifikacija garantuoja bibliografinių duomenų suderinamumą, kartu ir pasikeitimo jais tarp šalių galimybę, bibliografinės informacijos visuotinį prieinamumą. Tarptautinių standartų diegimas padeda vartotojams teikti operatyvią informaciją apie įvairių šalių dokumentus. Standartinis bibliografinis aprašas ir bibliografiniai įrašai suteikia galimybę suprasti įrašą ir tuo atveju, kai vartotojas aprašo kalbos nemoka. Bendrų tarptautinių aprašo taisyklių būtinumas buvo suvoktas prieš gerą šimtmetį, tačiau tik bibliografijos procesų kompiuterizavimas ir tarptautinio bendradarbiavimo plėtra suteikė impulsą realizuoti šią idėją.

Šio straipsnio tikslas yra apibūdinti tarptautinį standartinį bibliografinį aprašą, išnagrinėti rekomendacijų struktūrą, atkreipti dėmesį į aprašo naujoves, padiskutuoti su ISBD oponentais.

Bendras tarptautinis standartinis bibliografinis aprašas ISBD (G). Jį parengti 1975 m. pasiūlė Jungtinis „Anglų-amerikiečių katalogavimo taisyklių“ pataisų komitetas. IFLA Katalogavimo komitetui jis iškėlė uždavinį parengti tokį aprašą, kuris tiktų bibliotekose kataloguojamiems visų rūšių dokumentams. Aprašas buvo paskelbtas 1977 metais. Vėliau nuostata dėl bendrojo tarptautinio standartinio aprašo pasikeitė. 1992 metais pataisyto leidimo anotuoto teksto tikslas buvo ne sukurti bendras taisykles kataloguotojams, o apibūdinti specializuotų ISBD, kuriuose pateiktos išsamesnės taisyklės ir instrukcijos, sandarą ir pagrindinius bruožus. Taigi leidinys tapo pagalbine priemone katalogavimo taisyklių kūrėjams. Kataloguotojams ir valstybinės bibliografinės apskaitos centrums nerekomenduojama pagal jį aprašyti konkrečių dokumentų. Jo vertimas į lietuvių kalbą pasirodė 1995 metais¹.

ISBD (G) išvardija visus elementus, reikalingus bibliotekų fonduose esantiems visų rūšių dokumentams aprašyti ir identifikuoti, nustato aprašo elementų išdėstymo tvarką ir jų skyrybą. Jo pagrindinis tikslas yra garan-

tuoti efektyvius bibliografinių įrašų mainus tarp įvairių šalių bibliografinės apskaitos centrų, bibliotekų, kitų informacijos įstaigų. Vadovavimasis ISBD (G) ne tik įgalina vykdyti tarptautinius mainus, bet ir padeda išvengti kalbų barjero bei palengvina bibliografinių duomenų konvertavimą į kompiuterinį formatą.

Aprašo nuostatos apima maksimalų bibliografinių duomenų apie dokumentą kiekį. Valstybinės bibliografinės apskaitos centrai rengia išsamius aprašus, pateikiančius visus būtinuosius tam tikros rūšies dokumentų aprašo elementus. Kitos įstaigos, kurios bibliografinius įrašus rengia ne tarptautiniams mainams, ISBD elementus pasirenka savo nuožiūra. Tačiau pasirinkti elementai pateikiami atitinkamo ISBD nustatyta tvarka ir naudojant nustatytus skirmenis.

Kadangi dokumento aprašas tėra tik bibliografinio įrašo dalis, kiti įrašo elementai (pradmuo, dalykinė informacija, unifikuoti antraštė, kaupimo ir paieškos priemonės) ISBD neapartami. Juos reglamentuoja kiti tarptautiniai dokumentai bei valstybinės katalogavimo taisyklės.

ISBD (G) pradžioje pateikiama bendrojo tarptautinio bibliografinio aprašo sandara: išvardijamos sritys, elementai ir nurodomi nustatyti skirmenys.

ISBD (G) specialiaame skyrelyje aptariama skyryba. Kiekvienas aprašo elementas, išskyrus pirmos srities pirmąjį, atskiriamas arba apskliaudžiamas nustatytais skirmenimis. Bibliografai turėtų atkreipti dėmesį į tai, kad prieš skirmenį ir po jo turi būti paliekamas tarpas, išskyrus kablelį ir tašką (tarpas šiais atvejais paliekamas tik po jų).

Lenktiniai ir laužtiniai skliaustai traktuojami kaip vienas skirmuo, todėl vienas tarpas paliekamas prieš pirmąjį lenktinį ar laužtinį skliaustą, o kitas po antrojo skliausto. ISBD (G) leidžia atskiras sritis pradėti iš naujos eilutės arba išskirti kitu šriftu. Tokiais atvejais taškas, tarpas, brūkšnys, tarpas (. -) praleidžiami ir pakeičiami prieš tai esančios srities pabaigoje dedamu tašku. Jeigu bibliografas tam tikro bibliografinio duomenį nepateikia, o jis yra pirmasis srities elementas, tai skirmenys, turintys būti prieš kitą elementą, keičiami į tašką, tarpą, brūkšnį, tarpą (. -), žymintys srities pradžią. Kai elementas kartojamas, prieš kiekvieną rašomas jo skirmuo.

ISBD (G) tiksliai reglamentuoja laužtinių ir lenktinių skliaustų vartojimą. Bibliografui verta atkreipti dėmesį į tai, kokiais atvejais vartojami laužtiniai skliaustai. Duomenys aprašui, kaip žinoma, yra imami iš dokumento antraštinio puslapio, antraštinio lapo kitos pusės, metrikos, bibliografijos šaltinių ir pan. Specializuoti ISBD detalai nurodo prioritetinius šaltinius, t.y. kiekvienai sričiai atitinkami šaltiniai apibūdinami kaip nustatyti duomenų šaltiniai. Bibliografiniai duomenys, paimti iš kitų šaltinių, o ne iš nustatyto tos srities šaltinio, apskliaudžiami laužtiniais skliaustais, jeigu jie perrašomi kaip srities dalis. Pavyzdžiui, duomenys, imami iš bibliografijos šaltinio, pateikiami pastabos srityje.

Mūsų šalies bibliografai iki šiol buvo pratę bibliografiniame apraše gausiai vartoti santrumpas. ISBD (G) jų vartojimą labai apriboja. Beje, jis tiksliai atskiria dvi neretai tapatinamas sąvokas - „trumpinimai“ ir „santrumpos“. Pirmoji sąvoka taikoma tais atvejais, kai ilgas bibliografinis elementas (pavyzdžiui, antraštė) sutrumpinama vartojant daugtaškį. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad antraštės ir atsakomybės duomenų, leidimo ir serijos sričių duomenys paprastai netrumpinami, nebent taip būtų parašyta dokumente. Aišku, kad šio ISBD (G) nurodymo realizavimas gerokai išplečia rengiamo bibliografijos leidinio apimtį. Tačiau jis ypač parankus dokumento kalbos nemokančiam vartotojui, nes padeda lengviau identifikuoti dokumentą.

ISBD (G) iš dalies reglamentuoja didžiųjų raidžių vartojimą apraše. Didžiąja raide paprastai rašomas pirmas kiekvienos srities elementas. Didžiosiomis raidėmis rašomi ir pirmieji laikmenos žymos, gretutinės antraštės, priedėlinės antraštės ir dalinės antraštės žodžiai.

ISBD (G) reglamentuoja spaudos klaidų pateikimą apraše. Jis reikalauja, kad visi netikslumai ar klaidingai parašyti žodžiai būtų rašomi taip, kaip jie pateikti dokumente. Po jų laužtiniuose skliaustuose gali būti parašyta „sic“ arba „!“. Teisinga forma gali būti papildomai pateikiama laužtiniuose skliaustuose. Tokiais atvejais prieš taisyklą rašoma santrumpa „i.e.“ (id est). Taip pat leidžiama į klaidingai parašytus žodžius ar datas įterpti praleistas raides, skaitmenis, juos apskliaudžiant laužtiniais skliaustais be tarpų.

Didžiąją ISBD (G), kaip ir specializuotų ISBD, dalį užima elementų apibūdinimas. Joje pateikiami ir konkretūs pavyzdžiai. Jie yra iliustraciniai ir jų taikymas neprivalomas.

Beje, leidimo duomenų sąvoka ilgai mūsų literatūroje ir praktikoje apėmė ne tik leidimą, bet ir dokumento leidimo vietą, leidyklą, metus. ISBD šis terminas reiškia žodį, frazę arba simbolių grupę, nurodančią, kokiam leidimui priklauso dokumentas. O leidimo vieta, leidykla, metai įvardijami kaip skelbimo srities elementai (skelbimo ir/ar platinimo vieta, leidėjo ir/ar platintojo vardas, skelbimo ir/ar platinimo data).

ISBD (G) A priede yra pateiktos daugialygio aprašo bendrosios taisyklės. Ši sąvoka nėra patekusi į mūsų

terminų žodynus, tačiau tarptautinėje praktikoje yra paplitusi. Ji reiškia vieną iš bibliografinio aprašo būdų dokumento dalims aprašyti. Egzistuoja keli vieno lygio aprašų sudarymo būdai: a) aprašai, kai pagrindinė antraštė yra bendra visoms dalims, o dalinės antraštės pateikiamos turinio pabaigoje; b) aprašai, kai pagrindinė antraštė laikoma daline antrašte, o bendroji antraštė nurodoma serijos srityje; c) aprašai, kai pagrindinė antraštė yra bendrosios ir dalinės antraštės derinys; d) kai kurie dokumento sudėtinų dalių analiziniai aprašai. Daugialygis bibliografinis aprašas grindžiamas bibliografinių duomenų skirstymu į lygius. Pirmame lygyje pateikiami duomenys, bendri tarpusavyje susijusių dokumentų visumai, arba tik pagrindinio dokumento duomenys. Antroje ar kituose lygiuose nurodomi atskirų dokumento dalių duomenys.

B priede pateikti vadinamųjų dviejų krypčių įrašų pavyzdžiai. Tai mišrūs įrašai, kuriuose vartojamas raštas iš kairės į dešinę ir iš dešinės į kairę.

Kiti tarptautinio standartinio bibliografinio aprašo leidiniai paprastai įvardijami kaip specializuoti ISBD. Jie skirti tam tikrų rūšių dokumentams: monografiniams leidiniams ISBD (M), serialiniams leidiniams ISBD (S), neknyginei medžiagai ISBD (NBM), kartografiniai medžiagai ISBD (CM), iki 1801 m. išleistoms monografijoms ISBD (A), natoms ISBD (PM), elektroniniams ištekliams ISBD (ER). Analiziniame aprašui skirti „ISBD taikymo sudėtinų dalių aprašui nurodymai“.

ISBD (G) ir specializuoti ISBD sudaro vieną sistemą. Jais labai patogiu naudotis, nes visi jie parengti taikant ISBD (G) struktūrą. Pateikiame visiems jiems bendro pirmojo skyrelio struktūrą:

- 0 Įžanginės pastabos
- 0.1 Apimtis, tikslas ir vartojimas
- 0.1.1 Apimtis
- 0.1.2 Tikslas
- 0.1.3 Vartojimas
- 0.2 Apibrėžimai
- 0.3 Sandara (apžvalga)
- 0.4 Skyryba
- 0.5 Duomenų šaltiniai
- 0.6 Aprašo kalba ir rašto sistema
- 0.7 Trumpinimai ir santrumpos
- 0.8 Didžiųjų raidžių vartojimas
- 0.9 Pavyzdžiai
- 0.10 Spaudos klaidos
- 0.11 Simboliai ir t.t.

Savo numeraciją turi aprašo sritys, bibliografinių duomenų grupės, atskiri duomenys (pavyzdžiui, 4.1 skelbimo ir/ar platinimo vieta, 8.1 standartinis numeris (ar jo atitikmuo)). Tokia sistema leidžia lengvai surasti tam tikro bibliografinio duomenį (ar grupės duomenį) pateikimo taisyklės įvairių rūšių dokumentams.

Monografinių leidinių tarptautinis bibliografinis aprašas ISBD (M). Šis aprašas turi senesnę nei ISBD (G) istoriją. Tarptautiniame katalogavimo eks-

pertų pasitarime (Kopenhaga, 1969 m.) buvo nuspręsta suvienodinti bibliografinį aprašą katalogams ir bibliografijos leidiniams, standartizuojant bibliografinio aprašo formą ir turinį. ISBD (M) pasirodė 1971 m. kaip rekomendacijų rinkinys. Jį vartojant susikaupė pastabų, todėl buvo nutarta jį pataisyti. 1974 m. pasirodė ISBD (M) pirmasis standartinis leidimas. Vėliau teko monografinių leidinių tarptautinį standartinį bibliografinį aprašą derinti su pasirodžiusiu ISBD (G). 1978 m. išleistas jo pataisytas leidimas, o 1981 m. - ISBD (M) vadovas. Naujas pataisytas leidimas pasirodė 1987 metais. Jame pateikta daugiau terminų ir apibrėžimų, labiau atsižvelgta į leidinių poligrafinio apipavidalinimo specifiką įvairiose pasaulio šalyse. Bibliografijos ir knygotyros centras 1997 m. paskelbė ISBD (M) vertimą į lietuvių kalbą².

ISBD (M) nustato monografinių leidinių aprašo ir identifikavimo reikalavimus, aprašo elementų tvarką ir jų skyrybą. Monografinio leidinio sąvoka lietuviškame katalogavime nauja. Ji apima leidinius, susidedančius iš vienos dalies arba iš anksto žinomo atskirų dalių skaičiaus, išleistus regintiesiems ar reljefine forma akliems, ir riboto platinimo ar pagal užsakymą platinamus leidinius.

Kaip ir kituose analogiškuose leidiniuose, ISBD (M) pateikiami apibrėžimai tų terminų, kurie vartojami specialiaja prasme arba viena iš kelių prasmų.

Leidinyje pateikta lyginamoji ISBD (G) ir ISBD (M) sandaros apžvalga. Beje, vertime pateikta sandara naujesnio leidimo negu originale.

ISBD (M) pateikta gerokai daugiau pavyzdžių. Nesuradus tinkamo atvejo, pateikta ir fiktyvių aprašų. Oponentų neturėtų piktinti toks rengėjų elgesys, nes jie stengėsi tik pateikti pavyzdį, kaip elgtis vienu ar kitu sudėtingu atveju.

ISBD (M) turi tris priedus. Pirmajame pateikta bendri nurodymai, kaip sudaryti daugialgį aprašą. Antrasis priedas gali būti naudingas kataloguotojams ir bibliografams, aprašantiems monografinius leidinius Rytų rašmenimis. Paskutiniame priede pateikti aprašų pavyzdžiai. Greičiau rasti reikalingą metodinę rekomendaciją padeda „Rodyklė“.

Žurnalas „Tarp knygų“ išspausdino D. Kastanauskaitės recenziją³. Kadangi ji paskelbta profesinėje spaudoje ir pasitarnavo negatyvaus požiūrio į ISBD formavimui tarp šalies kataloguotojų ir bibliografų, priversti ją principingai įvertinti.

Nors ne kartą buvo rašyta, kad ISBD nėra tarptautinis standartas, autorė ir toliau mano jį tokį esant ir primygtinai siūlo ISBD (M) į lietuvių kalbą versti „Tarptautinio (!) bibliografinio aprašo standartas (monografiniai leidiniai)“. Anot jos, „išplėstinė antraštė“ kelia nepasitikėjimą ISBD. Taip keisti aprašo statutą tik tam, kad jo angliškas akronimas paraidžiui atitiktų lietuvišką vertimą, daugiau negu keista. Kartu ir aptariamų rekomendacijų antraštėse vertėtų pataisyti „klaidą“: vietoj „International Standard Bibliographic Description“

rašyti „International Standard of Bibliographic Description“. Tarptautinius bibliotekininkystės ir bibliografijos standartus priima Tarptautinė standartizacijos organizacija, jie turi ISO santrumpą ir atitinkamą numerį. ISO yra priėmusi tik bibliografinių nuorodų standartus.

Recenzijos autorė teigia, kad ISBD (M) „tiesiogiai nediegiamas įsakymo tvarka“. Deja, siekiant išvengti anarchijos katalogavimo, bibliografavimo bei dėstymo praktikoje, nesant lietuviškų katalogavimo taisyklių, teko imtis ir tokios drastiškos priemonės. Kultūros ministro 1998 m. rugsėjo 28 d. įsakymas Nr. 590 „Dėl bibliotekinių norminių dokumentų galiojimo“ įpareigoja praktiškai naudoti tarptautinį standartinį bibliografinį aprašą.

Autorė teigia, kad „ISBD orientuoja į antraštinių bibliografinį aprašą“. O koks dar gali būti aprašas, jeigu jo pirmasis elementas visada yra pagrindinė antraštė? Ji net kelia klausimą, „koks bus aprašo (!) pradmuo“?! Šiandien net bibliografijos procesų kompiuterizavimo specialistai (ne bibliotekininkai!) skiria sąvokas „bibliografinio įrašo pradmuo“ ir „bibliografinis aprašas“.

Beje, autorė daugumą savo „novatoriškų“ pastabų pateikė ne tuo adresu - jas laiku reikėjo pateikti ISBD pataisų komitetui ir IFLA Katalogavimo sekcijos Nuolatiniam komitetui. Pavyzdžiui, kodėl rengėjai nenurodė, kuo pakeisti lietuviškoje abėcėlėje trūkstamas raidės ir ženklus, kodėl, anot jos, parinko nelabai būdingus lietuviškiems monografiniams leidiniams serijos srities duomenis ir t.t.

Nuostabą kelia autorės iš piršto laužtas tvirtinimas, esą ISBD „mažai gyvastingas“. Jau 1974 m. savo valstybinės bibliografinės apskaitos leidiniuose ISBD (M) naudojo dešimt šalių, o per pastaruosius 25 metus jų skaičius neregėtai išsiplėtė. Daugelis šalių pagal jį pataisė savo valstybines katalogavimo taisykles. Priešingai, sunku būtų rasti analogiškas rekomendacijas, kurias perimtų didžioji pasaulio valstybių dalis.

Docentei „kelia abejonę dažnai kartojamas terminas „duomenų perrašymas“. Šis kataloguotojo ar bibliografo veiksmas nieko bendra neturi su jo mąstymu ar nemąstymu. Ji gerokai paveikta sovietinės katalogavimo praktikos (santrumpų gausybė, įvairių aprašo sričių „prifarširavimas“ visokiais intarpais ir t.t.). Tuo tarpu tarptautinėje praktikoje duomenų perrašymui visada buvo teikiamas tinkamas statusas. Jo prasmė buvo ir yra palengvinti dokumento identifikavimą. Kaip tai svarbu, autorė nesunkiai įsitikintų pakatalogavusi leidinių užsienio kalbomis, kurių nemoka. Beje, mūsų išeivijos bibliografai irgi perrašinėja duomenis, ir tai nereikia, kad jie aprašinėdami dokumentus nemąsto. Yra ir dar svarbesnis argumentas. Tarptautinis standartinis bibliografinis aprašas orientuotas į kompiuterinį katalogavimą. Santrumpos paantraštėje, atsakomybės ir kt. duomenyse trukdytų bibliografinę paiešką kataloge pagal paantraštę ar jos fragmentą, skelbimo vietą ir t.t.

Kai kurios autorės išvados tiesiog pritrenkia. Pasi-

rodo, kad ISBD (M) prasilenkia ne tik su praktika (tai savaime suprantama, nes tokios praktikos iki paskelbiant lietuvišką ISBD (M) vertimą pas mus beveik ir nebūta), bet ir su „metodinių mokomųjų leidinių reikalavimais“, o aprašo pavyzdžiai (C priedas) „ne parodomieji mokymo procese“. Taigi tarptautinėms rekomendacijoms bandoma suteikti ir mokojojo leidinio statusą!

Galėtume ginčyti ir dėl daugelio kitų autorės teiginių (pavyzdžiui, „kai įvedame pradmenis, keičiasi antraštės ir atsakomybės duomenų sandara“) bei stebėtis kai kuriomis asociacijomis (pavyzdžiui, „gretutinis“ su „gretutiniais kampais“), tačiau to padaryti dėl vietos stokos negalime. Sukritikuodama ISBD (M) originalą ir jo vertimą, ji padarė netikėtą išvadą apie leidinių bibliografinio apipavidalinimo klausimo aktualumą. Kuo baigėsi autorės bandymas jį išspręsti, jau rašėme⁴.

Natų leidinių tarptautinis standartinis bibliografinis aprašas ISBD (PM). Parengus ISBD (G) ir ISBD (M), kilo idėja standartizuoti ir natų leidinių bibliografinio įrašo formą ir turinį. Tuo tikslu Tarptautinė muzikos bibliotekų, archyvų ir dokumentacijos centrų asociacija pasiūlė sudaryti su IFLA Katalogavimo komitetu bendrą darbo grupę aprašo projektui parengti. Grupė pradėjo dirbti 1976 metais. Jos darbo rezultatai buvo plačiai svarstomi, į gautas pastabas atsižvelgta. 1980 m. pasirodė pirmasis ISBD (PM) leidimas. Vėliau sukauptos pastabos įgalino jį pataisyti. Antrasis pataisytas natų aprašo leidimas paskelbtas 1991 metais. Bibliografijos ir knygotyros centras 1998 m. išleido jo vertimą į lietuvių kalbą⁵. Beje, lietuviškojo vertimo pratarėje nurodyta, kad jis skiriamas bibliografams, kataloguotojams bibliografinių duomenų bazėms formuoti, leidiniams rengti bei literatūros sąrašams sudaryti [p. 7].

Natų leidiniai apima leidinius, išleistus regintiesiems ar reljefine forma akliems, ir riboto platinimo ar pagal užsakymą platinamus leidinius. ISBD (PM) pirmiausia skirta šiuolaikiniams natų leidiniams. Iki 1801 m. išleistas natos aprašomos pagal ISBD (A) ir ISBD (PM).

Leidinyje pateikti apibrėžimai tų terminų, kurie ISBD (PM) vartojami specialiaja prasme arba viena iš kelių prasmų. Pavyzdžiui, terminas „tipinis terminas“ reiškia terminą, apibūdinantį muzikos formą ar žanrą. Muzikos terminai, rekomenduojami kaip specifiniai medžiagos apibūdinimai, pateikti C priede.

Kaip įprasta specializuotiems leidiniams, pateikta lyginamoji ISBD (G) ir ISBD (PM) sandaros apžvalga ir išsamus elementų apibūdinimas su konkrečiais pavyzdžiais.

Aprašo trečiąją sritį - natų leidinių specialiąją sritį - sudaro duomenys, nurodantys kūrinio natų išdėstymo formą, kuri jį skiria nuo kitų to paties kūrinio formų. Tai natų leidinių specialieji ir gretutiniai specialieji duomenys. Natų leidinių specialieji duomenys nurodomi terminais, kurie yra natų leidinyje. Prie jų gali būti prijungiamos aiškinamosios frazės. Daug vietos apraše skirta fizinių duomenų sričiai.

Kaip ir kituose specializuotuose ISBD, šiame yra įprastiniai priedai, skirti daugialgiam aprašui ir dviejų krypčių įrašams.

Analizinis tarptautinis bibliografinis aprašas. Parengti dokumento sudėtinųjų dalių tarptautinį standartinį bibliografinį aprašą nutarė IFLA Generalinė konferencija Briuselyje 1977 metais. Ir tik 1988 m. pasirodė IFLA Katalogavimo ir Serialinių leidinių sekcijų nuolatinųjų komitetų aprobuoti „ISBD taikymo sudėtinųjų dalių aprašui nurodymai“. 1997 m. Bibliografijos ir knygotyros centras išleido jų vertimą į lietuvių kalbą⁶.

Nurodymų pagrindinis tikslas buvo įtvirtinti tarptautiniu mastu priimtą žurnalų straipsnių, monografijų skyrių ir kitokių jų dalių, atskirų garso įrašo takelių ir kitų „kūrinių kūriniuose“ aprašo sandarą. Didelis nurodymų privalumas yra tai, kad jie sumažina katalogavimo tradicijų ir indeksavimo bei referavimo praktikos skirtumus.

Leidinio įžanginėse pastabose pabrėžiama, kad nurodymų tikslas yra padėti sudaryti analizinį aprašą katalogams, bibliografijos leidiniams ir referavimo tarnyboms. Visoms įstaigoms, išskyrus valstybinės bibliografinės apskaitos centrus, leidžiama laisvai pasirinkti, kuriuos elementus įtraukti. Tačiau su viena sąlyga - jos privalo laikytis nustatytos elementų pateikimo tvarkos ir jų rašymo reikalavimų, kuriuos nustato ISBD.

Analizinį bibliografinį aprašą sudaro keturios dalys: a) sudėtinės dalies aprašas, b) jungiamasis elementas, c) pagrindinio dokumento identifikacija, d) duomenys apie dalies vietą pagrindiniame dokumente. Taigi dokumento sudėtinė dalis traktuojama kaip dokumentas ir jos apraše naudojamos visos ISBD (G) numatytos aprašo sritys. Sudėtinės dalies aprašo elementai pateikiami taip pat, kaip nustatyta ISBD tiems dokumentams, kurių medžiaga ar forma labiausiai atitinka sudėtinės dalies medžiagą ar formą.

Jungiamasis elementas - tai formalus arba sutartinis elementas, siejantis sudėtinės dalies aprašą su pagrindinio dokumento identifikacija. Tai gali būti tarpas, du įstriži brūkšniai, tarpas (//) ar fizinę priklausomybę nusakantis terminas („in“, „iš“). Jeigu pirmoji ir trečioji aprašo dalys pateikiamos atskirose pastraipose, tai tarpas, du įstriži brūkšniai, tarpas praleidžiami.

Pagrindinio dokumento identifikacija taip pat sudaroma ISBD (G) pavyzdžiu ir remiasi atitinkamų specializuotų ISBD nuostatais. Kadangi šios aprašo dalies tikslas yra tik identifikuoti pagrindinį dokumentą, tai rašomi tik tie elementai, kurie būtini norint atskirti konkretų pagrindinį dokumentą nuo panašaus į jį.

Sudėtinės dalies aprašo pabaigoje nurodoma jos tiksli vieta pagrindiniame dokumente (puslapiai ir pan.).

Pirmoje ir trečioje aprašo dalyse vartojami ISBD nustatyti skirmenys. Kai siekiama kompaktiškumo, galima praleisti brūkšnį prieš kiekvieną sritį, paliekant tik tašką ir vieną arba du tarpus.

Tarptautinio analizinio standartinio bibliografinio

aprašo naudojimo mūsų šalies praktikoje dažniausiai daroma skyrybos klaidų, nurodant sudėtinės dalies vietą pagrindiniame dokumente. Jei aprašomas straipsnis iš knygos, prieš puslapį turi būti rašomas taškas (pagal ISBD (M)). Sudėtinės dalies, įeinančios į daugiatomį leidinį, apraše turi būti nurodomas tomas ir puslapiai. Santrumpa „T.“ nurodoma tik tais atvejais, jei šis terminas yra aprašomame leidinyje. Tomas atskiriamas nuo puslapių kableliu. Aprašant serialinių leidinių straipsnius, vadovaujamosi ISBD (S) numeracijos srities (3 sritis) taisyklėmis.

Nurodymuose yra du priedai. Pirmasis skirtas daugygiam aprašui, antrasis pateikia sutrumpintus pavyzdžius. Pastarajame pateikti visi nurodytų pagrindiniame tekste pavyzdžių sutrumpinti variantai. Jie labiau tenkina tuos bibliografus ir referentus, kurie siekia bibliografinio aprašo kompaktiškumą.

Kartografinės medžiagos tarptautinis standartinis bibliografinis aprašas ISBD (CM). 1973 m. IFLA Geografijos ir žemėlapių bibliotekos sekcija pasiūlė parengti žemėlapių tarptautinio standartinio bibliografinio aprašo projektą. 1974 m. pabaigoje įkurta darbo grupė per porą metų parengė tris projektus ir išsamų tekstą. ISBD (CM), kaip Jungtinės darbo grupės rekomendacijos, buvo išleistas 1977 metais. Naujas pataisytas jo leidimas pasirodė 1987 metais. Šiomet Bibliografijos ir knygotyros centras išleido jo vertimą į lietuvių kalbą.

Kartografinės medžiagos sąvoka apima dvimačius ir trimačius žemėlapius ir planus, skaitmeninius žemėlapius, aeronautikos, navigacijos ir dangaus žemėlapius, gaublius, blokdiagramas, žemėlapių skyrius, aviacines, palydovines ir kosmines fotografijas, tolimus vaizdus, atlasus, vaizdus iš paukščio skrydžio ir panašią medžiagą. Leidinyje aptartos ir kai kurios specifinės senųjų kartografinių leidinių ir žemėlapių rankraščių aprašymo problemos.

Apibrėžimų skyrelyje pateikti terminų „žemėlapių lapo antraštė“, „žemėlapių projekcija“, „mastelis“ ir kiti apibrėžimai.

Kartografinės medžiagos aprašo duomenys pirmiausia imami iš kartografinio dokumento (jį gali sudaryti pats kartografinis dokumentas, dėklas ar futliaras, gaublio rėmas ar stovas bei papildomas tekstas ar brošiūra), po to - iš su kartografiniu dokumentu nesusijusių šaltinių (katalogų, bibliografijos leidinių ir pan.).

Viena iš svarbių aprašo sričių yra trečioji - matematinė duomenų sritis. Leidinyje nurodoma, kaip turi būti rašomi mastelio, projekcijos, koordinatų ir ekvivalencijos duomenys.

Be įprastų priedų, ISBD (CM) pateiktas specifinių medžiagos apibūdinimų sąrašas, prancūziški ir angliški pavyzdžiai.

Bibliografijos ir knygotyros centro darbuotojai renge ir kitų rūšių dokumentų - neknyginės medžiagos, senųjų (antikvarinių) monografinių ir serialinių leidinių - tarptautinio standartinio bibliografinio aprašo leidinių

vertimus į lietuvių kalbą. Jų neredaguoti tekstai yra prieinami „Internet“.

Neknyginės medžiagos tarptautinis standartinis bibliografinis aprašas ISBD (NBM). Jis apibrėžia tokios medžiagos aprašo ir identifikavimo reikalavimus, nustato aprašo elementų pateikimo tvarką ir skyrybą. Neknyginės medžiagos sąvoka apima dokumentus, kurių paskirtis yra perduoti idėjas, informaciją arba estetinį vaizdą. Tai garso įrašai (garso diskai, garso kasetės, garsinės knygos sutrikusio regėjimo žmonėms), grafika (atspaudai, atvirukai, brėžinių rinkiniai, nuotraukos, meno reprodukcijos, paveikslai, plakatai ir pan.), kino filmai, mikrodocumentai (mikrofilmai, mikrofišos ir t.t.), vaizdo įrašai (vaizdo diskai, vaizdo kasetės), diafilmai, skaidrės ir panašūs dokumentai. Šis aprašas netaikomas originaliems meno kūriniais arba radiniams, išskyrus įpakuotus ir parduodamus siekiant pelno, ir kompiuterinius dokumentus. Pastariesiems skirtas elektroninių išteklių tarptautinis standartinis bibliografinis aprašas ISBD (ER).

Sudaryti neknyginės medžiagos aprašą yra sudėtingas dalykas, nes joje nėra antraštinio puslapio ar atitinkamo atskiro duomenų šaltinio. Bibliografas susiduria ir su jam nežinomais arba menkai žinomais kitų sričių terminais. Parengti tokį aprašą buvo nutarta Tarptautiniame katalogavimo ekspertų pasitarime Kopenhagoje 1969 metais. 1975 m. buvo sudaryta ISBD (NBM) darbo grupė, kuri parengė tris projektus ir visą tekstą. Pirmasis jo leidimas, suderintas su ISBD (G), buvo išleistas 1977 metais. Vėliau aprašas buvo peržiūrėtas. Pataisytas ISBD (NBM) pasirodė 1987 metais. Kaip ir kituose specializuotuose leidiniuose, jame randame terminų apibrėžimus, kurie ISBD (NBM) vartojami specialiaja prasme arba viena iš keleto prasmų. Medžiagos rūšių terminų apibrėžimai pateikti C priede. Be jo yra įprastiniai priedai, skirti daugygiam aprašui ir dviejų krypčių įrašams. D priede pridėtas rekomenduojamų santrumpų sąrašas, E priede - pavyzdžiai. Reikalingos taisyklės paiešką palengvina rodyklė.

Senujų (antikvarinių) monografinių leidinių tarptautinis standartinis bibliografinis aprašas ISBD (A). 8-ojo dešimtmečio pradžioje buvo prieita prie vienos nuomonės, kad senosios knygos turi savo specifiką, kurios nenumato ISBD (M). Pripažinta, kad senųjų knygų katalogavimo tikslas yra ne tik jas aprašyti, bet ir nustatyti bei perteikti teksto ypatybes, detaliau apibūdinti leidinį. Specialaus aprašo seniesiems leidiniams rengimo darbai prasidėjo 1975 m., kai buvo sudaryta speciali darbo grupė jo projektui parengti. Pirmasis ISBD (A) leidimas pasirodė 1980 metais. Sukaupus darbo su juo patirtį, susidarė galimybės šį aprašą pataisyti. Antrasis pataisytas leidimas išleistas 1991 metais. Jis skiriamas monografiniams leidiniams, pasirodžiusiems iki 1800 metų.

Verta atkreipti dėmesį į tai, kad ISBD (A) skiriasi nuo ISBD (M) ne iš esmės, o tik kai kuriais sprendimais nurodant bibliografinius duomenis antraštės ir atsakomybės, leidimo bei fizinių duomenų srityse. Jame sie-

kiama tikslaus antraštės perkėlimo į aprašą, kiek įmanoma, išlaikant antraštinio puslapio tvarką ir skyrybą. ISBD (A) skirtas nepažeistų egzempliorių aprašymui, tačiau skyrelyje 0.12 nurodoma, kaip elgtis, turint defektuotą egzempliorių. Leidinio gale pateikti senųjų monografinių leidinių aprašų anglių, prancūzų, vokiečių ir vengrų kalbomis pavyzdžiai.

Serialinių leidinių tarptautinis standartinis bibliografinis aprašas ISBD (S). Išankstinis variantas (rekomendacijos) buvo paskelbtas 1974 metais. Paskutinį jo variantą apsvarstė IFLA Generalinė konferencija 1976 metais. Pirmasis standartinis ISBD leidimas buvo paskelbtas 1977 metais. Pataisytas ISBD (S) pasirodė 1988 metais. Jame garantuotas suderinamumas su kitais ISBD leidimais ir pataisytu „Guidelines for ISDS“. Šį leidimą patvirtino IFLA Katalogavimo ir Serialinių leidinių sekcijos.

ISBD (S) pateikia leidinių (bet kurioje laikmenoje!), leidžiamų reguliariai arba nereguliariai viena pasakui kitą einančiomis dalimis, kurių leidimo trukmė nėra nustatyta (žurnalų, tęstinių leidinių, laikraščių, metininkų ir serijų), aprašo taisyklės. Jos neapartaria duomenų elementų, kurie apibūdina konkretų serialinių leidinių fondą (saugojimo vieta, inventoriaus numeriai ir pan.). Numatoma galimybė bendrąjį aprašą papildyti šiais vietinės reikšmės elementais.

Leidinyje paaiškinta, kuo ISDS įrašas skiriasi nuo ISBD (S). Pirmojo paskirtis yra tik identifikuoti leidinį, o ne jį aprašyti, todėl svarbiausias jo elementas yra šiam tikslui sudaryta speciali registracinė antraštė, vartojama drauge su ISSN.

Archyvinės medžiagos tarptautinis standartinis bibliografinis aprašas ISAD (G). Jį rengė Laikinoji aprašomųjų standartų komisija Stokholme. Joje 1990 m. buvo įkurtas specialus pogrupis. ISAD (G) Madrido projektas buvo patvirtintas 1992 metais. Atsižvelgus į pastabas, jis buvo pataisytas ir 1993 m. sausio mėn. Tarptautinė archyvų taryba patvirtino jo galutinį variantą. Jo pagrindinis tikslas yra garantuoti kokybiškų aprašų sudarymą, palengvinti informacijos apie archyvinę medžiagą paiešką ir mainus, sudaryti sąlygas keistis autoritetiniais duomenimis ir laiduoti aprašų iš įvairių saugyklų integravimą į bendrą informacijos sistemą. Vėliau numatoma parengti archyvinės kartografinės medžiagos, kino filmų, elektroninių išteklių, sutarčių, notarinių raštų, nuosavybės dokumentų ir pan. aprašo taisyklės bei autoritetinių įrašų standartinį aprašą.

Archyvinės medžiagos aprašą sudaro tokios sritys: identifikavimo, konteksto, turinio ir sandaros, prieigos ir naudojimo sąlygų, sietinės medžiagos, pastabų. Identifikavimo srityje pateikiama informacija, įgalinanti iden-

tifikuoti aprašomą vienetą, konteksto srityje - informacija apie kilmę ir saugojimą, turinio ir sandaros srityje - informacija apie dalykinį turinį ir jo sutvarkymą, prieigos ir naudojimo sąlygų srityje - apie prieinamumą. Informacija apie medžiagą, turinčią svarbių ryšių su aprašomuoju vienetu, nurodoma sietinės medžiagos srityje. Taisyklėse nurodoma, kaip formuluoti informaciją kiekvienam iš 26 elementų. Kiekvieną taisyklę sudaro: aprašo elemento pavadinimas, elemento įtraukimo į aprašą tikslo nurodymas, bendros taisyklės (taisyklių) aprašymas ir pavyzdžiai, iliustruojantys taisyklės (taisyklių) taikymą.

Elektroninių išteklių tarptautinis standartinis bibliografinis aprašas ISBD (ER) dar tik verčiamas į lietuvių kalbą.

1986 m. buvo sudaryta kompiuterinių rinkmenų (failų) bibliografinio aprašo rengimo grupė. Ji parengė duomenų rinkmenų ir programų aprašą, kuris paskelbtas 1990 metais. Vėliau jis buvo pakoreguotas ir vietoj jo 1997 m. pasirodė elektroninių išteklių tarptautinis standartinis bibliografinis aprašas (ISBD) (ER).

Vietoj išvadų. Tarptautinio standartinio bibliografinio aprašo gyvybingumą rodo platus jo paplitimas pasaulyje. Pagal jo reikalavimus buvo pataisytos daugelio šalių valstybinės katalogavimo taisyklės. Šalys, kurios tokių taisyklių neturi, ėmė jį naudoti praktikoje tiesiogiai. Pastarajai grupei priklauso ir Lietuva. Besąlygiškai perimdama autoritetinių tarptautinių organizacijų parengtas rekomendacijas, ji sutalpė lėšų ir laiko, būtinų savoms taisyklėms rengti, bei sudarė sąlygas kokybiškų bibliografinių įrašų rengimui. Lietuvos valstybinės bibliografinės apskaitos centras dabar pajėgus įsitraukti į tarptautinius bibliografinius mainus, išvengdamas papildomų kliūčių, kurias galėjo sukelti savų originalių aprašo taisyklių kūrimas. ISBD siūlomų alternatyvų skaičių iš dalies apribojo „Kompiuterinių bibliografinių ir autorizuotų įrašų sudarymo metodika“⁹. Be to, jų naudojimas nesukels labai didelės įvairovės ir nepakenks bibliografinių įrašų ir bibliografijos leidinių kokybei.

Su ISBD reikalavimais būtina suderinti visas metodikos priemones. Būtinas leidinio „Lietuviškų žodžių trumpinimas bibliografiniame apraše“¹⁰ pataisytas leidimas.

Tarptautiniu lygiu aptarta aprašo terminija. ISBD vertėjai ir redaktoriai rado angliškų terminų lietuviškus atitikmenis. Juos būtina įtraukti į rengiamą „Bibliotekinių ir bibliografijos terminų žodyną“. Neatidėliotinas uždavinys yra atnaujinti LST 1350:1994 „Bibliografinis įrašas“¹¹.

Kai bus išleisti visi ISBD, galima bus svarstyti lietuviškų katalogavimo taisyklių parengimo klausimą.

- ¹ ISBD (G) : bendras tarptautinis standartinis bibliografinis aprašas : anotuotas tekstas / [iš anglų kalbos vertė Eduardas Macevičius]. - Vilnius, 1995. - [XII], 33 p.
- ² ISBD (M) : monografinių leidinių tarptautinis standartinis bibliografinis aprašas / [iš anglų kalbos vertė Elena Macevičiūtė]. - Vilnius, 1997. - 93 p.
- ³ Kastanauskaitė, Danutė. Tarptautinis bibliografinio aprašo standartas. - Rec. kn.: ISBD (M) : monografinių leidinių tarptautinis standartinis bibliografinis aprašas. Vilnius, 1997 // Tarp knygų. - 1998, Nr. 3, p. 16-18.
- ⁴ Varnienė, Regina, Janonis, Osvaldas. Katalogavimo dokumentai : tarptautinė praktika ir Lietuva // Tarp knygų. - 1999, Nr. 1, p. 6-7.
- ⁵ ISBD (PM) : natų leidinių tarptautinis standartinis bibliografinis aprašas / [iš anglų kalbos vertė Elena Macevičiūtė]. - Vilnius, 1998. - 87 p.
- ⁶ ISBD taikymo sudėtinių dalių aprašui nurodymai / [iš anglų kalbos vertė Marija Prokopčik]. - Vilnius, 1997. - 43 p.
- ⁷ ISBD (CM) : kartografinės medžiagos tarptautinis standartinis bibliografinis aprašas / [iš anglų kalbos vertė Marija Prokopčik]. - Vilnius, 1999. - 83 p.
- ⁸ <http://nb.lrs.lt/liet/strukt/bkc.html>
- ⁹ Kompiuterinių bibliografinių ir autorizuotų įrašų sudarymo metodika. - Vilnius, 1998. - 132 p.
- ¹⁰ Lietuviškų žodžių trumpinimas bibliografiniame apraše. - Vilnius, 1993. - 30 p.
- ¹¹ Bibliografinis įrašas : pagrindiniai terminai ir apibrėžimai. - Vilnius, 1994. - 14 p. - (LST 1350:1994).

Summary

International Standard Bibliographic Description

Osvaldas JANONIS

The development of international co-operation and the creation of international information programmes, makes the international unification of bibliography indispensable. It guarantees coordination of bibliographic data and at the same time a possibility of their international exchange among countries and accessibility to bibliographic information.

A short history of International Standard Bibliographic Description (ISBD) is presented in the article, the structure of general and specialized bibliographic description publications is characterized, recommenda-

tions unaccustomed to bibliographers and cataloguers of the country are presented. The author discusses with opponents of ISBD. A conclusion is drawn that Lithuania, unconditionally having taken recommendations prepared by authoritative international organizations, saved up means and time and created conditions for qualitative preparation of bibliographic descriptions quite rapidly. The task to coordinate demands of ISBD with all Lithuanian methodical means, to supplement Lithuanian librarianship and bibliography dictionary with new description terms is assembled.

UDK 070(73)(=882)

Literatūros mišiniai 1886-1890 m. JAV lietuvių laikraščiuose „Vienybė lietuvininkų“ ir „Saulė“

Jūratė BLAŽEVIČIŪTĖ

Bibliografijos ir knygotyros centras, K. Sirvydo 4, 2600 Vilnius

Redaguojant leidinio „Lietuvos bibliografija. Serija C“ 1886-1890 m. grožinės literatūros skyriaus publikacijas, susiduriama su medžiagos sisteminimo problema. Daliai medžiagos būdingi nespecifiniai žanro požymiai, todėl nuspręsta sudaryti žanro poskyrį „Literatūros mišiniai“. Visa skyrelio „Literatūros mišiniai“ medžiaga - tai publikacijos iš JAV lietuvių laikraščių „Vienybė lietuvininkų“ ir „Saulė“.

Laikraštis „Vienybė lietuvininkų“ pradėtas leisti Pliumute 1886 m., o „Saulė“ - Mahanoi Sityje 1888 metais. Abu laikraščiai yra tiesiogiai susiję su D.T. Bačkausku (1846-1909). Jis buvo pirmasis „Vienybės“ redaktorius, o nuo 1888 m. leido ir redagavo „Saulę“. Įvairialypė ir spalvinga D.T. Bačkausko asmenybė matyti iš jo kūrybos, ypač iš Taradaikos slapyvardžiu pasirašytų aptariamo žanro kūrinių, kurių apstu tiek viename, tiek kitame laikraštyje. Tačiau D.T. Bačkauskas - ne vienintelis šio žanro kūrinių autorius minėtuose leidiniuose. Dirbdamas „Vienybėje“, kitą savo medžiagą jis pasirašinėdavo „Meisterukas iš „Vienybės“, „Saulėje“ - „Meisterys nuo „Saulės“ arba tiesiog „Meisterukas“, o susipažinus su laikraščio tekstais, pasidaro aišku, kad tų „meisterukų“ buvo ne vienas, ir taip buvo vadinami ne vien rašantys laikraščio bendradarbiai, bet ir techniniai redakcijos darbuotojai.

Literatūros mišinių žanro specifiką galima būtų apibūdinti „visko po truputį“. Čia yra satyra, pamfletas, dialogas. Štai „Vienybės“ (1887, Nr. 2) publikacijos herojus - Jonas, netikintis į Dievą, Niujorke „rašantis gazieta“ - tai neabejotinai J. Šliūpas. Kūrinėliuose gausiai beriamos savaip perfrazuotos patarlės ir priežodžiai („jago ant savo vadovų išmisloja, tai tokis šunies neatstoja“, „galva žila, o pasturgalis svyla“), pateikiamos vaizdingos herojų charakteristikos („plaukai garbinuoti, akutės kaip žvakutės ir dantelius kožnam rodo“). Yra publicistikos elementų, cituojami laiški, pavyzdžiui, V. Šmarovskio iš Skrantono laiškas su korespondento adresu „Vienybėje“ (1889, Nr. 24). Komentuojami bendruomenėje sklandantys gandai, įvardijami tam tikri asmenys: „Vienybėje“ „Telegramose dėl Taradaikos“ pranešama apie Motiejų A*** iš Niujorko, Heleną M*** iš Užnemunės, pabėgusius skolininkus Onufrą S***, Juozą L***, Juozą B** ir Juozą I*** (1887, Nr. 14). „Saulėje“ kalbama apie Joną D***balį iš Klivlendo (1889, Nr. 9). Daž-

nai spausdinama užslėpta ar tiesioginė paslauga, įstai-gų, laikraščių reklama.

Eiluoja trys literatūros mišinių autoriai: D.T. Bačkauskas („Vysu rodu ir rodelė, padainuosim tą dainelę ...“ (Vienybė. 1887, Nr. 3)), A. Turskis („Raudojimas po šermenių Šenandoah'e : Amerike nėra teisybės, negalima butie ...“, „Ranka in ranką kaip draugai eikim ...“ (Vienybė. 1888, Nr. 35, 52)) ir Q. Ežis („Dėjosi tai liepos dvidešimtis šeštą dieną ...“, „Kas tai per triukšmas ir kas per ruošimas ...“ (Vienybė. 1886, Nr. 26, 27)).

Skelbiami ir rubrikos korespondentų eilėraščiai: „Dainelė, kurią vienas kunigėlis lietuvininkas ne per seniai parašė“ (Vienybė. 1886, Nr. 13), C.R. eilėraštis „Turjumis padainuotie“ (Saulė. 1889, Nr. 15).

Abiejuose laikraščiuose daugiausia literatūros mišinių publikuota Taradaikos vardu arba be parašo spausdinama Taradaikos rubrikoje - „Vienybėje“ 104 publikacijos, „Saulėje“ - 103.

Aiškinamajame lietuvių kalbos žodyne¹ viena iš žodžio „taradaika“ reikšmių - plepus žmogus, tauškalius. Pasirinkdamas tokį slapyvardį, D.T. Bačkauskas pasirinko ir savo publikacijų stilių. Rašydamas bet kuria tema (etikos, moralės, spaudos, apie lietuvių bendruomenės JAV aktualijas), autorius šmaikštuoja, pajuokia, kritikuoja, giria. Informacija apie įvykius nėra išsami, nors yra pateikiami faktai, kuriuos interpretuojant atsiskleidžia autoriaus ar laikraščio pozicija. Taigi Taradaika - reporteris, savo informaciją renkantis daugiausia karčemoje, dažnai besiremiantis niekuo nepagrįstais gandais ir pan., tai sukelia atitinkamą skaitytojų reakciją. Atsiranda Taradaikos gerbėjų, rašančių pritarimo laiškus - „Gromata in Taradaika“ bei „Antra gromata“, pasirašytos „Vieno iš brolių“ ir Raulio Kirvio (Vienybė. 1887, Nr. 37). Tačiau yra ir pasipiktinimą reiškiančių asmenų - „Komitetas lietuvininkų priešaj Taradajką“ (Vienybė. 1889, Nr. 17-18), kurie rašo, kad Taradaika „dabar jau pradėjo joditie ant paties velnio“.

Publikuojama ir profesionalesnė rašinių kritika, pavyzdžiui, „Literariška naujiena“, kurioje Zanavykas išjuokia D.T. Bačkausko stilių (Vienybė. 1891, Nr. 43).

D.T. Bačkauskas gana aktyviai reikėsi visuomeniniame gyvenime ne vien per laikraščius. Jis domėjosi Lietuvos mokslo draugijos steigimo reikalais, buvo Šv. Jur-